

Nr 378.

Av herr Hällgren m. fl., om höjning av anslaget till barmarksunderhållet.

I bilaga till 1945 års statsverksproposition, sjätte huvudtiteln, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till *Barmarksunderhållet* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av 54 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen. Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till *Vinterväghållningen* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av 14 200 000 kronor, att avräknas mot samma automobilskattemedel.

1944 års riksdag beslöt att till barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 48 200 000 kronor och till vinterväghållningen för samma tid ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor, båda anslagen att avräknas mot automobilskattemedlen. Motion om förhöjt anslag till barmarksunderhållet, under påpekande av att beräkningarna voro för snäva, ansåg man sig inte kunna tillstyrka. I stället hänvisades till att i fall av behov möjlighet förelåg att begära anslag på tilläggsstat.

I sin den 9 november 1944 avgivna berättelse för tiden 1 januari—1 juli 1944 hava överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet enligt propositionen framhållit, att vägarna nu i stort sett vore i samma skick, i vilket de befunnit sig under senare år. Därmed vore icke sagt, att vägarna befunne sig i ett tillfredsställande skick. Det vore enligt överrevisorernas mening uppenbart, att under senare år på grund av de förhållandevis små anslagen förelegat stora svårigheter att vidmakthålla vägarna i en fullgod standard. Vägarna hade visserligen kunnat hållas tämligen släta utan hål, men slitlagren hade på många håll på grund av otillräcklig gruspåföring blivit så utnötta, att bärlagren framträdde. Om icke en ändring härutinnan med det snaraste skedde, komme statsverket enligt överrevisorernas mening framdeles att få vidkännas onödigt stora kostnader för att åter försätta vägarna i ett tillfredsställande skick.

På grund av otillräckliga anslag hade, yttra överrevisorerna vidare, underhållet måst eftersättas även i andra hänseenden. Sålunda hade, vilket särskilt gällde mindre vägar, röjning utmed vägarna icke överallt kunnat verkställas i erforderlig utsträckning. Även underhållet av räckena hade eftersatts med påföljd att dessa nu på vissa håll befunne sig i ett bristfälligt skick. Vidare hade diken utmed vägarna på många håll fått växa igen.

Borttagning av ogräs utmed vägkanterna, där fara för spridning till närliggande åkrar förelåge, hade icke skett.

Överrevisorerna hava framhållit angelägenheten av att större anslag beviljas till vägunderhållet.

Med undantag för det till oförutsedda utgifter avsedda beloppet av 1 500 000 kronor, vilket får disponeras endast efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t, har hela anslaget till barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 ställts till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för att av styrelsen fördelas mellan länen. Det är bekant att vid angivande av det belopp som får förbrukas inom de olika arbetsområdena sådana direktiv lämnats att ett överskridande betraktas såsom tjänstefel, varav följer att man utför precis så mycket vägunderhåll som medlen räcka till. Eventuellt anslag å tilläggsstat kommer i efterhand långt in på budget- och arbetsåret och får vid sådant förhållande inte samma effekt för ett kontinuerligt vägunderhåll som ett väl avvägt ordinarie anslag.

I sin skrivelse av den 11 sept. 1944 om anslag för budgetåret 1945/46 anför *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, att vägförvaltningarna ansett: »att vägunderhållets standard, som sedan hösten 1939 av statsfinansiella skäl hållits i underkant, numera måste höjas, om icke vägarna och trafiken skulle komma att lida verkligt men för framtiden.» Styrelsen själv framhåller, »att en successiv höjning mot normal underhållsstandard är ofrånkomlig. Styrelsen förutsätter också, att sådan återhämtning av standarden på allt sätt underlättas.» Det för innevarande budgetår beräknade beloppet för standardhöjning, 1 650 000 kronor, anses otillräckligt för återförande av vägunderhållet från krisstandard till mera normal standard.

Vad avser löne- och prisnivån, räknar styrelsen för budgetåren 1945/46 med »den lönenivå, som numera för kalenderåren 1944 och 1945 gällande avtal angiver. Någon hänsyn till eventuella förändringar härutinnan för senare delen av budgetåret 1945/46, d. v. s. för första halvåret 1946, tages alltså icke. Styrelsen räknar också med oförändrad prisnivå, ehuru det är styrelsen bekant, att en viss tendens till prisstegring alltjämt föreligger inom vägunderhållet.» Om man betänker att vägarbetarna på vissa håll höra till de lägst avlönade och att statsutskottet i sitt utlåtande nr 240 vid 1944 års riksdag, vilket utlåtande godkännts av riksdagen, å s. 12 anför: »Vidkommande kollektivanställd personal i statens tjänst vill utskottet erinra om, att man vid ett tidigare krisläge i vissa fall funnit sig föranlåten att under gällande avtalsperiod justera lönerna uppåt då avtalen haft längre löptid. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utgången av nu stundande avtalsuppgörelser med i statens tjänst anställda, och beaktar frågan, i vad mån förutsättningarna för på längre sikt gällande avtal kunna anses väsentligt rubbade», finner man att det föreligger sannolika skäl till antagande att löneberäkningarna härvidlag inte komma att stå sig.

Vidare har styrelsen räknat med en trafik av endast genomsnittligt 50 % av 1936 års trafik.

I skrivelsen erinrar styrelsen vidare om att »för att vägunderhållskostnaderna skola kunna hållas inom ramen för fastställda stater» måste antalet anställda arbetare från tid till annan avvägas med hänsyn till arbetets rätta tekniskt ekonomiska skötsel, men att det »ur såväl teknisk och ekonomisk som social synpunkt» är önskvärt, »att viss utjämning av säsongfluktuationerna i fråga om antalet arbetare kan ske så, att å ena sidan yrkesvant folk i erforderlig utsträckning finnes tillgängligt för underhållet och å andra sidan arbetarna i möjligaste mån erhålla kontinuerlig sysselsättning. För att kunna tillgodose denna synpunkt böra vissa arbeten, särskilt s. k. smärre vägförbättringsarbeten, vid sidan om underhållet utnyttjas för sådan utjämning.» Möjlighet till realiserande av en sådan förnuftig anordning har emellertid hittills sedan staten övertagit vägunderhållet varit mycket liten. Härtill kan nämnas att de vid vägväsendet anställda arbetarna voro i runt tal år 1939 21 000 och år 1943 11 000 samt i juli 1944 9 600, vadan någon mera driven rationalisering med ytterligare minskning av arbetarantalet i varje fall inte om man skall någorlunda upprätthålla eller förbättra vägunderhållets standard, svårligen kan erhållas. Som jämförelse kan nämnas att enligt socialstyrelsens uppgifter antalet förvaltningspersonal och arbetsledare, ingenjörer icke medräknade, men vägmästare, schaktmästare, förmän o. d. samt kontorspersonal tillsammans år 1943 utgjorde 765 stycken, yrkes- eller specialarbetare (inkl. chaufförer), grovarbetare och körare tillsammans 11 764 stycken. Enligt samma källa voro i juli 1944 de förstnämnda grupperna av förvaltningspersonal och arbetsledare tillsammans 1 020 stycken och angivna gruppen av arbetare tillsammans 9 673 stycken, en förskjutning som inte bådar gott för framtida underhållsarbetet vid de allmänna vägarna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har lagt anslaget till barmarksunderhållet för budgetåret 1944/45 eller 48 200 000 kronor, minskat med 1 500 000 kronor till oförutsedda utgifter, till grund för sina beräkningar av anslag för kommande budgetår. Med hänsyn till vad som förut framhållits synes detta utgångsläge för beräkningarna vara i knappaste laget. Härtill har styrelsen lagt 2 323 000 kronor för barmarksunderhållet till följd av nu gällande och den 31 december 1945 utlöpande kollektivavtal. Även här har inte räknats med någon förhöjning till följd av sådana stegrade lönekostnader, som kunna uppstå under första halvåret 1946. För ökning genom högre hyror för ökat antal garage, verkstads- och förrådsbyggnader, maskiner m. m., har beräknats 900 000 kronor; ökning genom nybyggnad och vägars intagande till allmänt underhåll, efter avdrag för minskad väglängd till följd av inkorporeringar till städer och andra samhällen, 332 000 kronor; utrustning med verktyg och smärre maskiner av vissa verkstäder 450 000 kronor; förräntning av förrådsfondens kapital 2 300 000 kronor; för oförutsedda utgifter m. m. har styrelsen begärt 4 500 000

kronor; för militär trafik 500 000 kronor samt för trafikräkning 900 000 kronor eller sammanlagt 58 905 000 kronor.

I skrivelse av den 30 september 1944 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppdelat räntekostnaden för förrådsfondens kapital, varvid 1 600 000 kronor i stället för 2 300 000 kronor, skulle belasta anslaget till barmarksunderhållet. Departementschefen har i sina anslagsäskanden upptagit det till 1 600 000 kronor reducerade räntebeloppet för barmarksunderhållet. Beträffande 900 000 kronor till trafikräkning år 1945 kan det starkt ifrågasättas, huruvida denna är nödvändig och lämplig att utföra under nämnda tid. Anslagsposten har ej heller medtagits av departementschefen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt att anslaget till oförutsedda utgifter m. m. skulle ökas från nuvarande 1 500 000 kronor med 3 000 000 kronor till 4 500 000 kronor. Reservbeloppet skulle därvid avses även för ökade arbeten i syfte att successivt återhämta vägunderhållets standard samt för att möta de anspråk på ökat vägunderhåll, som en begynnande trafikökning kan beräknas medföra. Departementschefen har icke ansett sig kunna tillstyrka denna anslagsökning. I stället har hänvisats till evad gäller trafikökning att framställning får hos riksdagen göras om anslagsförstärkning å tilläggsstat. Häremot kan anföras vad som i annat sammanhang förut omnämnts, att anslag på tilläggsstat kommer först i efterhand och kan icke lika tidigt och smidigt under budgetåret utnyttjas som om anslaget i förväg vore ställt till Kungl. Maj:ts disposition för ändamålet. Kvar står dessutom obesvarat kravet på ökade arbeten i syfte att successivt återhämta vägunderhållets standard, vilket är ofrånkomligt enligt överrevisorernas för väg- och vattenbyggnadsväsendet samt många andras mening, därest inte statsverket framdeles skall få vidkännas onödigt stora kostnader för att försätta vägarna i ett tillfredsställande skick. Departementschefen hänvisar här på lämpligheten av fördelning på länen av hela anslagssumman till barmarksunderhållet och att vid behov begäran göres om medelsförstärkning hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Följden härav blir den, att styrelsen får gå till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t till riksdagen med begäran om tilläggsanslag, vilken omgång tager oerhörd tid i anspråk. Till barmarksunderhållet har departementschefen endast begärt i avrundat tal 54 300 000 kronor för budgetåret 1945/46. Vad i propositionen å sidorna 40 och 41 anföres om överväganden av att vid förskjutning av vägunderhållet från barmarksunderhåll till vintervägsunderhåll och tvärtom Kungl. Maj:t borde erhålla bemyndigande att i fall av behov företaga en dylik överflyttning av medel mellan de båda vägunderhållsanslagen, synes denna anordning snarast möjligt böra bringas till lösning. Likaså borde övervägas huruvida inte nu, sedan staten övertagit underhållet av de allmänna vägarna, dessa underhållskostnader, som skola bestridas oavsett om automobilskattemedel finnas eller ej, i stället för att avräknas mot automobilskattemedel borde utgå ur tillgängliga statsinkomster.

Då sålunda redan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar i åtskilliga avseenden äro gjorda i underkant av behövliga anslag, och då för bevarandet

det kapital, som nedlagts i våra allmänna vägar, vägunderhållet bör från krisstandard successivt återföras till normal standard, samt då det av departementschefen äskade anslagsbeloppet till barmarksunderhållet synes otillräckligt härför, anses, med all hänsyn till sparsamhetssynpunkter och nu kända fakta, att följande anslagsposter bära upptagas: enligt stat för budgetåret 1944/45 46 700 000 kronor; ökning genom numera gällande kollektivavtal för vägunderhållsarbeten 2 323 000 kronor; ökning genom högre hyror för ökat antal garage, verkstads- och förrådsbyggnader, maskiner m. m. 900 000 kronor; nettoökning genom nybyggnad och vägars intagande till allmänt underhåll 332 000 kronor; utrustning med verktyg och smärre maskiner av vissa verkstäder 450 000 kronor; förräntning av förrådsfondens kapital för barmarksunderhållet 1 600 000 kronor; för militär trafik 500 000 kronor och till Kungl. Maj:ts förfogande för oförutsedda utgifter m. m. 4 500 000 kronor eller tillsammans i avrundat tal 57 300 000 kronor.

I anledning av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen vid behandling av bilaga till 1945 års statsverksproposition, sjätte huvudtiteln, i fråga om vägunderhåll måtte

- 1) till *Barmarksunderhållet* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av 57 300 000 kronor;
- 2) till *Vinterväghållningen* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av 14 200 000 kronor.

Stockholm den 21 januari 1945.

Elof Hällgren.

Edvin Gustafsson
i Bogla.

Lars Lindahl.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.